

SPRÁVA O ČINNOSTI 2022

Milí priatelia prírody,

v roku 2023 oslávilo naše združenie BROZ už svoje 26. narodeniny. Mal som tú česť byť jeho súčasťou už od začiatku.

Nadšenie a spoločný zápal pre dobrú vec sme spočiatku venovali najmä dobrovoľnej práci na praktických opatreniach pre prírodu – zakopávanie odvodňovacích kanálov na obnovu mokradí, kosenie a údržba lesostepí, výsadby pôvodných drevín. Významné boli tiež naše návrhy na nové chránené územia a prírodné rezervácie, najmä v Bratislave a okolí. Viaceré z nich boli aj skutočne vyhlásené a pred holorubmi sme zachránili stovky hektárov lužných lesov.

Postupne sa zapájalo viac ľudí, ručnú prácu s lopatami sme

vymenili za výkonnejšie stroje, začali sme robiť prvé projekty. Objem prác a súvisiacej agendy si vyžiadali plnú profesionalizáciu. Postupne sme aj v rámci komplexných projektov vytvorili a rozvinuli spoluprácu s rôznymi subjektmi štátnej, verejnej aj súkromnej sféry z oblasti ochrany prírody, lesníctva, vodného hospodárstva, poľnohospodárstva, vedy a výskumu, obrany, ale aj rybárstva či poľovníctva. Snažíme sa spájať ľudí a rôzne záujmové skupiny s cieľom spoločne chrániť našu prírodu a tiež citlivo využívať bohatstvo a prírodné zdroje našej krajiny.

Sami spravujeme viaceré chránené územia, a preto vieme, a ukazujeme, že sa to dá. Veľkolélsky ostrov je jedným z takých príkladov, kde ochrana

prírody obnovila atraktívnu lokalitu, ktorá poskytuje pracovné príležitosti miestnej komunite.

V niektorých oblastiach sme priniesli na slovenské pomery nové, pilotné a prelomové opatrenia a riešenia – napríklad v obnove ramien, riek a mokradí. Radi by sme túto štafetu odovzdali ďalej vodohospodárom a správcom vodných tokov a krajiny. Naším cieľom je naštartovať správne procesy, nie trvalo suplovať štát a jeho inštitúcie.

Dnes možno viac ako inokedy je dôležité prejavíť verejne podporu dobrým veciam. Vyvažovať krik neprajníkov, ktorí sú hlučnou, ale len marginálnou časťou našej spoločnosti. Veľmi si vážime reálnu podporu našich priaznivcov a donorov, vďaka ktorým vieme robiť našu prácu a poslanie.

26 rokov prešlo rýchlo ako voda v Dunaji. Je to už väčšia časť môjho života, ktorú som zasvätil ochrane prírody, Dunaju a nášmu združeniu. Jednoznačné výsledky našej práce i tie menej viditeľné ocenia milovníci prírody, najmä však príroda samotná. Ďakujem všetkým, ktorí nám boli a stále sú v tomto snažení nápomocní.

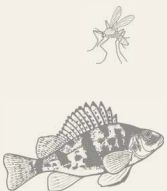
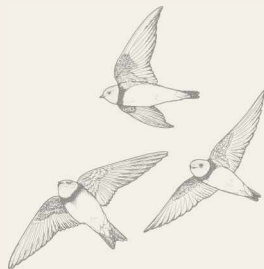

Tomáš Kušík
predseda BROZ

An aerial photograph of a wide river flowing through a landscape covered in mist. The river is dark blue and reflects the surrounding environment. The banks are lined with trees in various shades of green and yellow, indicating autumn. In the distance, a small town or village is visible through the haze. The overall atmosphere is serene and quiet.

Čo sa nám podarilo v roku 2022

Voda

V oblasti dunajských luhov, kde pôsobíme, je voda základnou zložkou ekosystému. Len vďaka rieke a jej mokradiam tu vznikla obrovská diverzita života. Keďže celý ekosystém je tu s vodou bytostne spätý, bez vody rýchlo degraduje a zaniká. Preto ak chceme chrániť a obnovovať prírodu v dunajských luhoch, prvou zložkou, na ktorú sa musíme zamerať je voda, jej znovuprivádzanie do vzácných mokradí, jej ochrana a obnova dynamiky. A práve toto je veľká časť našej práce, ktorej sa dlhodobo venujeme.

Revitalizácia rieky Rudava

Revitalizácia rieky Rudava predstavuje jedinečnú obnovu rieky, aká doposiaľ nebola na Slovensku realizovaná. Po prvýkrát bola rieka, ktorá bola v minulosti zregulovaná do umelého vodného kanála, upravená naspäť na prirodzenú rieku. Rudavu sme zrevitalizovali v katastri obce

Veľké Leváre v celkovej dĺžke 2,2 kilometra. Obnova prirodzeného toku spočívala v odstránení brehového opevnenia - betónových panelov z brehov a z dna koryta a z opätovného premeandrovania rieky.

Na miestach väčších meandrov, kde bolo nevyhnutné zabezpečiť stabilitu brehov, bolo vybudované inovatívne a prírode blízke brehové opevnenie. Dreviny, ktoré boli v trase nového koryta

odbagrované, boli vodorovne zapracované do brehu koreňovými balmi smerom k rieke, čím zabezpečujú stabilitu brehov a zároveň predstavujú útočisko pre množstvo druhov rýb a iných vodných živočíchov.

Prípravné práce na tomto projekte trvali 3 roky a zahŕňali prípravu odbornej štúdie, prípravu projektovej dokumentácie a najmä množstvo rokovaní a konzultácií s projektantmi, vodohospodármi a ďalšími relevantnými odborníkmi či organizáciami.

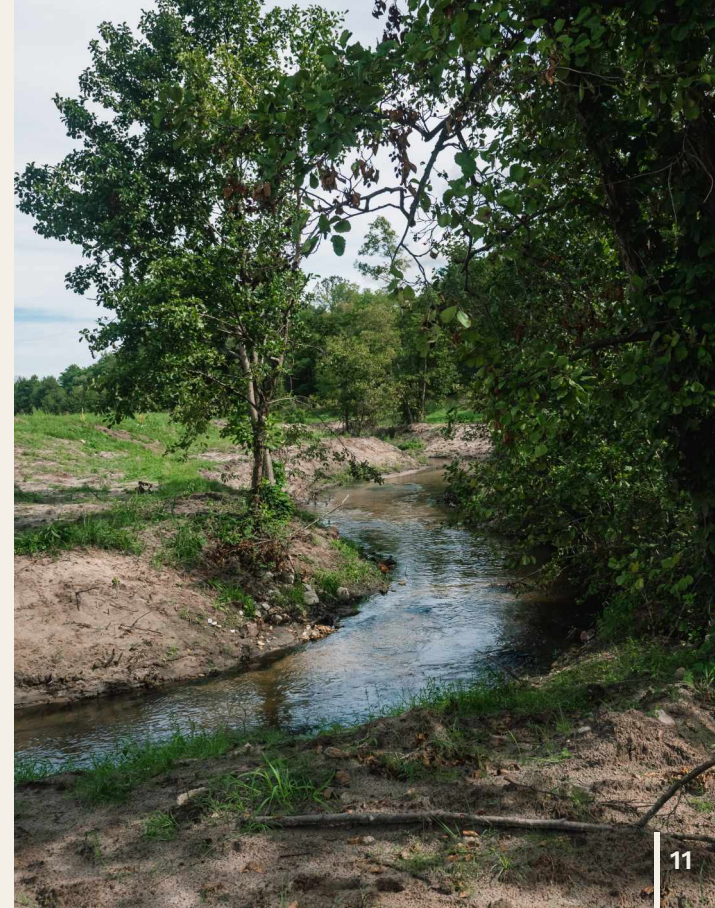
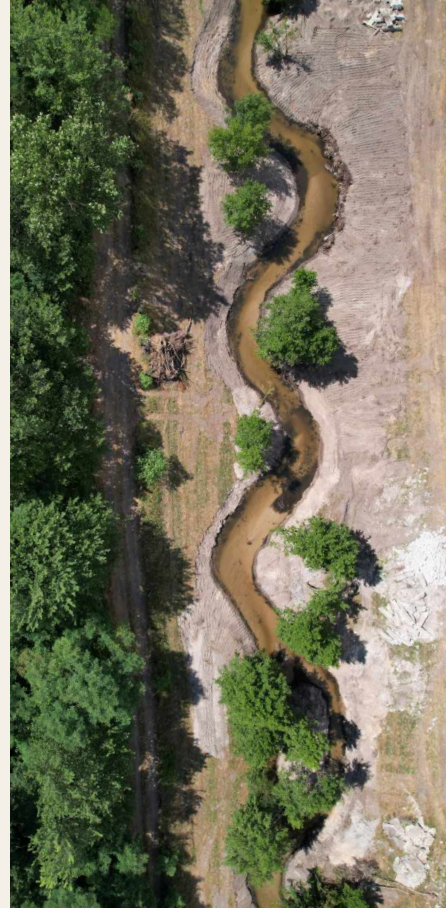
Samotné realizačné práce (odstraňovanie panelového opevnenia, bagrovacie práce na vytváraní meandrov - riečnych oblúkov) trvali 4 mesiace.

V prípravnej a realizačnej fáze sme úzko spolupracovali so štátnymi odbornými inštitúciami a subjektmi relevantnými v správe vodných tokov.

Revitalizáciou rieky sme obnovili riečne procesy, začalo sa formovať prirodzené koryto a rieka tým začala poskytovať rôznorodé

podmienky pre viacero druhov živočíchov. Po revitalizácii sa tok Rudavy predlžil o **180 metrov**, čo má pozitívny vplyv na zadržiavanie vody v krajine.

Revitalizácia rieky Rudava má v prvom rade pozitívny efekt na prírodu, biodiverzitu a zadržiavanie vody v krajine v čase klimatickej krízy, avšak dôležitý význam má aj z pohľadu budúcich vodných revitalizácií. Pomohla odhaliť množstvo administratívnych a legislatívnych prekážok, na ktorých odstraňovaní postupne pracujeme, čo do budúca zjednoduší proces prinávratenia slovenských vodných tokov do prírody bližšieho stavu.

Prekopali sme 1,5 km prírodného kanála, aby sme obnovili mokrade na Istragove

Istragov bol ešte do spustenia vodného diela Gabčíkovo (VDG) v r. 1992 rozsiahly riečny močiar s rozlohou približne 77 hektárov (ha), ktorý sa nachádzal v spodnej časti vnútrozemskej delty Dunaja. Tvorila ho mozaika plytkých vodných plôch, mokradí a porastov trstí. Následkom výstavby VDG sa však prísun vody do celej oblasti vnútrozemskej delty obmedzil a do spodnej časti, kde sa lokalita Istragov nachádza, sa už voda umelo vpúšťaná do ramennej sústavy nedostáva. Prísun vody

na Istragov sa takmer úplne zastavil a kedysi veľká a významná mokraď bola dlhodobo, väčšinu roka, suchá.

V mesiacoch marec a apríl 2022 sme preto začali realizovať dlho plánovanú obnovu tejto lokality. Vykopali sme 1 500 metrov dlhý prepojuvaci kanál, ktorý sme viedli pôvodným zazemneným ramenom, kadiaľ voda do Istragova pôvodne pritekala. Vďaka prívodu vody bolo takto na Istragove obnovených 70 hektárov pôvodných biotopov a vrbové lesy boli zaplavené po 30 rokoch vodou. Mokrade Istragova boli obnovené z projektu ochrany hraboša severského panónskeho, takže primárnym cieľom bolo zlepšenie podmienok pre život tohto endemického druhu a prepojenie jeho lokalít. Význam Istragova ako mokrade je kľúčový

nielen pre hraboša, ale aj pre všetky mokradné druhy rastlín a živočíchov – najmä množstvo hmyzu, obojživelníkov, a v tomto prípade aj pre množstvo rýb a vtákov, ktoré sú viazané na túto lokalitu a ktoré sme monitorovali ihneď po privedení vody. Okamžite na lokalitu vracali a ich počty, ktoré predtým dlhodobo klesali, začali stúpať. V minulosti, keď celý prietok v Dunaji bol v koryte rieky a nešiel primárne cez hydrocentrálu v Gabčíkove, bol Istragov aj mimoriadne významným neresiskom rýb.

Mokraď prekopaná v tejto vzácnej lokalite vnútrozemskej delty Dunaja sa naplnila počas simulovaných záplav tohto územia – v období mája až júna 2022.

Obnova ďalších riečnych ramien a mokradí

V roku 2022 sa okrem významnej obnovy rieky Rudava podarilo obnoviť aj ďalšie riečne ramená alebo ich úseky - spolu presne **2 428 metrov**. Pokračovali sme so začatými prácami na Šulianskom ramene z roku 2021 a jeho tok sme prečistili a obnovili v celkovej dĺžke **1 948 metrov**.

Podarilo sa nám obnoviť aj pôvodný horný vtok do Veľkolélskeho ramena a prepojiť ho tak v ďalšom úseku s hlavným korytom Dunaja. Nová vtoková časť bola prekopaná v celkovej dĺžke **480 metrov** a významne zvýšila dotáciu vody do celého systému Veľkolélskeho ramena.

Obnovili sme kolmé riečne brehy pre rybáriky, včeláriky a brehule

V roku 2022 sme obnovovali aj príbytky pre 3 vzácne druhy vtákov (rybáriky, včeláriky a brehule), viazané na kolmé riečne brehy, ktoré potrebujú na svoje hniezdenie.

Na rieke Morava boli obnovené kolmé riečne brehy v celkovej dĺžke **265 m** v Malých Levároch a v obci Gajary. Priamo pri hlavnom koryte Dunaja bolo obnovených ďalších **300 m** kolmých riečnych brehov v lokalitách Chĺaba, Iža a Veľké Kosihy a **150 m** obnovených vo vnútrozemskej

delte Dunaja na Istražove. Spolu sme v roku 2022 obnovili 715 metrov kolmých brehov na **6 lokalitách**.

V hniezdnej sezóne 2022 sme hneď žali úspechy z obnovy brehov - brehule hnedé zahniezdili v obnovenom brehu rieky Morava, kde vyhniedzilo približne **110 párov**.

Simulované záplavy vnútrozemskej delty Dunaja

Aj v roku 2022 sme aktívne riešili záplavy vnútrozemskej delty Dunaja, ktorá bola negatívne ovplyvnená postavením VD Gabčíkovo. Po dlhom období bez záplav sa v tomto roku konali 2 záplavy – jarná a letná. Obe s prietokom 90 m³/s. Tento prietok tečúci do ramennej sústavy Dunaja považujeme zatiaľ za čiastkový úspech v celom procese simulovaných záplav.

V nasledujúcich rokoch je pre nás výzva naďalej bojovať za väčšie objemy vody tečúce do našej najväčšej mokrade – vnútrozemskej delty Dunaja, a to konkrétne

za 120 m³/s, ktoré žiadame v čase jarnej a letnej záplavy.

Vnútrozemska delta Dunaja je pozostatok bohatej ramennej sústavy Dunaja, ktorá je na našom území ohraničená riekou Dunaj (vo svojom pôvodnom koryte) a umelým prívodným kanálom do VD Gabčíkovo. Toto vzácné územie bolo v minulosti drasticky zmenené výstavbou vodného diela a odvtedy je závislé od množstva vody, ktorá je doň vpúšťaná cez umelý náplustný objekt v Dobrohošti na základe

Manipulačného poriadku VD Gabčíkovo.

V roku 2020 sme spustili petíciu za záchranu vnútrozemskej delty Dunaja, ktorú podpísalo viac ako 11 000 ľudí a ktorá spustila rokovanie s Ministerstvom životného prostredia SR a Vodohospodárskou výstavbou, š.p., o dodatku k manipulačnému poriadku, v ktorom sme žiadali zvýšené prietoky a pravidelné záplavy vnútrozemskej delty Dunaja. V roku 2020 prebehli dve záplavy s prietokom 90 m³/s a v roku 2021 a 2022 opäť dve

záplavy s prietokom 90 m³/s, oproti pôvodne dohodnutému prietoku 120 m³/s.

V roku 2022 bol spustený proces aktualizácie Manipulačného poriadku VD Gabčíkovo, v rámci ktorého sme so Štátnou ochranou prírody SR a Výskumným ústavom vodného hospodárstva na všetkých rokovaníach zdôrazňovali dôležitosť vpúšťania dostatočného množstva vody (120 m³/s) do vnútrozemskej delty a niekoľkokrát sme proces schvaľovania dokumentu na Okresnom úrade ŽP v Bratislave pripomienkovali. Na návrh Vodohospodárskej výstavby bol totiž znovu do aktualizácie MP navrhnutý maximálny záplavový prietok 90 m³/s. Proces schvaľovania

manipulačného poriadku preto ešte pre naše pripomienky nie je ukončený a naďalej ho sledujeme a poukazujeme naň aj mediálne.

Toto územie najväčších slovenských mokradí je hodné takéhoto systematického boja a plánujeme v ňom aktívne pokračovať.

Lesy a stromy

Lužné lesy v okolí Dunaja sú ďalšou zložkou ekosystému, na ktorej ochranu a obnovu sa zameriavame. Sú to veľmi hodnotné porasty mäkkých a tvrdých luhov, ktoré sú priamo viazané na režim pravidelných záplav a úzko späté s vodnou dynamikou. Práve rieka svojou dynamikou formovala a obnažovala brehy, na ktorých mohol rásť tiež veľmi dynamický lužný les. Zmenami v riečnej dynamike a uzavretím rieky do hrádzí sme veľmi ovplyvnili pririečnu krajinu a schopnosť lužných lesov rásť a zmladzovať. Preto je dôležité lužným lesom pomáhať a aktívne ich obnovovať, čo každoročne robíme výsadbou pôvodných druhov drevín a ochranou cenných starých porastov. Okrem nich sú dôležité aj stromy vo voľnej krajine, ktoré poskytujú útočisko a potravu množstvu druhov, zabraňujú veternej erózii a poskytujú dôležitý tieň.

Sadili sme stromy v Dunajských luhoch, ale aj vo voľnej krajine. Spolu až 34 000 drevín

Rok 2022 bol bohatý na výsadbu stromov do lužných lesov, ale aj do voľnej krajiny.

Dunajské luhy sme posilnili o desaťtisíce nových prírastkov pôvodných druhov drevín.

V roku 2022 sme v Dunajských luhoch pokračovali s obnovou porastov prirodzených lužných lesov. Vysádzali sme topole biele,

topole čierne, topole sivé, vrby biele a vrby krehké – dreviny mäkkého luhu - spolu s dubom letným a jaseňom štíhlym – dreviny tvrdého luhu. Spoločne sme vysádzali takmer **33 000 stromov.**

Mäkké lužné lesy sú ohrozený biotop, ktorý pre zmenu riečnej dynamiky na väčšine úsekoch Dunaja už prirodzene nezmladuje. Jeho prirodzené zmladenie dosiahneme najlepšie na úsekoch riek a riečnych ramien, ktoré boli obnovené, zbavené brehového opevnenia alebo napojené naspäť na prirodzený zdroj tečúcej vody. Kombináciou opatrení zameraných na zlepšenie vodného režimu a priamej výsadby pôvodných druhov lužných drevín dosiahneme efekt obnovy týchto vzácnych ekosystémov efektívnejšie

a rýchlejšie, čo je v čase klimatickej krízy nevyhnutné.

Dôvodom ďalších výsadiieb boli primárne systle pasienkové a rozširovanie ich potravinnej základne, ale aj množstvo iných živočíchov, ktoré z ovocných stromov profitujú. Vysádzali sme skoré letné odrody, aby sa systle stihli vykrmíť, kým sa uložia na zimný spánok. Podarilo sa nám vysadiť **57 ovocných stromov** - slivky, mirabelky, čerešne, hrušky a moruše. Vysádzali sme **na 8 lokalitách**, a to konkrétne na Cerovej vrchovine, v Tisovskom kráse, na Muránskej planine a v Slovenskom raji. Okrem toho sme na Muránskej planine zaštepili približne **50 kusov voľne rastúcich jabloní.**

Nielen systle a vtáky, ale aj hmyz je viazaný na drevinu vokol seba.

Veľké plochy lúk sú nevhodné pre hmyz, ktorý potrebuje mikroplošky tzv. mikrohabitaty, kde nájde popri slnečných miestach aj tieň a zvetrie.

Na vytvorenie vhodných podmienok pre hmyz s cieľom rozčleniť veľké monokultúrne plochy lúk sme v území európskeho významu (ÚEV) Holubyho kopačnice vysadili **625 ovocných aj lesných stromov a kríkov**. Šlo najmä o aleje, stromoradia, vetrolamy a remízky.

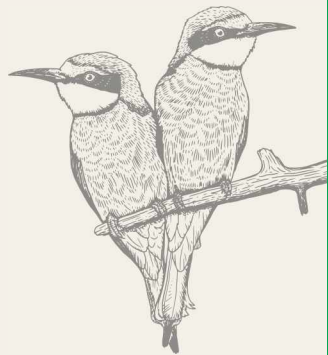
Sadili sme aj v meste. Konkrétne v mestskej časti Karlova Ves v Bratislave. Tu na jednom z najväčších slovenských sídlisk – Dlhé diely – realizujeme projekt zameraný na adaptáciu Karlovej Vsi na klimatickú zmenu - LIFE Deliver. V rámci neho sme pokračovali v našich niekoľkoročných aktivitách,

nahradili sme vyschnuté drevinu novými a vysadili sme **9 kusov okrasnej drevinu** (Liquidambar styraciflua). Okrem nich **sme vysadili aj viac ako 150 kríkov** na podporu a zvýšenie biodiverzity v mestskom prostredí.

Ochrana ohrozených druhov

Ochrane ohrozených druhov sa venujeme v rámci všetkých našich projektov, a to primárne cez starostlivosť o ich životný priestor, čiže o ich biotopy. Či už pri revitalizácii riečnych brehov, ramien, mokradí, alebo aj lúk a pasienkov, vždy tieto aktivity robíme primárne pre živočíchy a rastliny na ne viazané - pre biodiverzitu. Niekoľko aktivít však máme zameraných aj na priamu ochranu ohrozených druhov, zlepšovanie genetiky populácií alebo ochranu jednotlivcov, pokiaľ ide o druhy, ktoré sú v niektorých lokalitách svojho výskytu ohrozené vyhynutím. Takýmito druhmi sú napríklad korytačka močiarna, hraboš severský panónsky alebo syseľ pasienkový.

Jarný odchyt sysľov na posilnenie populácií

Ako každoročne v rámci projektu LIFE Sysel', aj na jar 2022 sme realizovali odchyt sysľov, aby sme okrem aktivít zameraných na ochranu sysľích biotopov aj takto priamo posilnili populácie sysľa na Slovensku.

Sysel' pasienkový je na Slovensku dlhodobo zaradený medzi ohrozené druhy a pred začiatkom nášho projektu jeho ochrany bol počet sysľov alarmujúco nízky - bolo to len 20 000 jedincov, čo je oproti miliónom sysľov, ktoré boli kedysi v našej krajine, pokles o viac ako 99 %.

Odchyt sysľov sme realizovali na 3 lokalitách, kde sú populácie sysľa geneticky bohaté a stabilné (čo vyplynulo z populačnej genetickej štúdie realizovanej v roku 2021), konkrétne **na bratislavskom letisku, v Slovenskom krase a na Muránskej planine**, pričom najsilnejšia populácia sysľov sa nachádza práve na bratislavskom letisku, a to s celkovým počtom viac ako **10 000 jedincov**. Tieto systle sme hneď po odchyte previezli na iné, geograficky blízke lokality a posilnili sme tak

geneticky slabé populácie s malým počtom jedincov.

Z monitoringu projektu na ochranu sysľa pasienkového vyplýva, že **počty sysľa pasienkového stúpli v roku 2022 z 28 000 na 36 000**, a to najmä vďaka obnove pastvy a čisteniu biotopov od drevín a vysokej vegetácie v lokalitách jeho výskytu.

Pastvu pre sysľa sme obnovili na 4,5 hektára v rôznych kútoch Slovenska.

Ako už názov sysľa pasienkového napovedá, pre posilnenie jeho populácií je dôležitá aj pastva, a preto sme ju obnovili na viacerých lokalitách jeho výskytu - **v Tisovskom krase, na Muránskej planine a v Cerovej vrchovine**.

S aktivitami zameranými na posilňovanie genetiky populácií a obnovu pastvy plánujeme v rámci projektu **LIFE Sysel'** pokračovať v nasledujúcich štyroch rokoch, a tak veríme, že početnosť sysľov ešte výrazne stúpne a systle rodiny, ktoré doteraz živorili, sa podarí stabilizovať.

Ochrana kladísk korytnačky močiarnnej

Od roku 2021 realizujeme projekt podporený z Operačného programu kvalita životného prostredia zameraný na ochranu korytnačky močiarnnej (*Emys orbicularis*) na vybraných lokalitách južného Slovenska. V lokalitách výskytu korytnačky sme odstránili odpady, obnovili sme mokrade a kladiská udržiavame v priaznivom stave prostredníctvom pastvy.

K ochrane vzácnej korytnačky močiarnnej sme aj v roku 2022 prispeli unikátnym spôsobom.

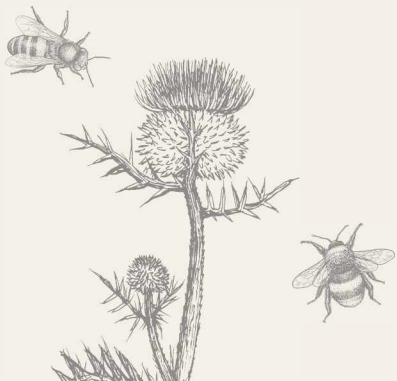
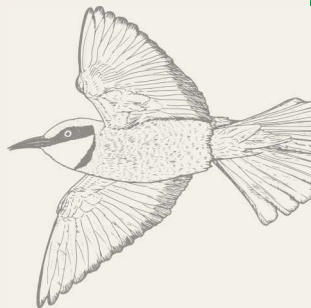
Na jednej z najvýznamnejších lokalít jej výskytu na Slovensku nám pomáhal špeciálne vycvičený pes. Fenka menom Rexa so svojou psovodkou navštevovali lokality najčastejšie v období kladenia vajíčok, teda od mája do augusta. Úlohou psa bolo nájsť čerstvo nakladenú znášku vajíčok predtým, než sa k nej dostanú predátory, predovšetkým líšky. Zahrabanú znášku v zemi vyhľadáva pomocou

čuchu. Keď znášku nájde, zastane nad ňou a čaká na svoju psovodku, ktorá na označené miesto položí kovovú mriežku a na okrajoch ju upevní kolíkmi, prípadne ešte zamaskuje vegetáciou. Oká mriežky sú dostatočne veľké, aby sa cez ne dostali malé korytnačky, keď sa v ďalšej sezóne zo zeme vyhrabú.

Rexa so svojou psovodkou Petrou Jakubčovou v roku 2022 našli a mriežkou zabezpečili celkovo 16 znášok vajíčok korytnačky močiarnnej. Naproti tomu predátory našli a zničili len 5 nechránených znášok. Rexine úspechy sa naplno ukázali na jar 2023, keď sme boli svedkami hromadného liahnutia malých korytnáčiek priamo spod kovových mriežok.

Pastva

Ďalšou veľkou oblasťou, ktorej sa venujeme, je biodiverzita lúk a pasienkov. Na lúky a pasienky je totiž viazané obrovské množstvo rastlinných a živočíšnych druhov. Pastva zvierat bola kedysi bežnou súčasťou krajiny. Dnes je to, bohužiaľ, inak. Hospodárske zvieratá sú zavreté v maštaliach a bohatstvo pasienkov sa stráca v tieni kríkov a náletových stromov. Preto sme sa rozhodli pásť pre rastliny a živočíchy, ktoré boli kedysi v krajine bežné, no dnes sú už vzácne. Ide o rôzne druhy orchideí či poniklecov, samotárskych včiel, motýľov, ale napríklad aj o také druhy, ako je sysel pasienkový. Najmä vďaka spolupráci s lokálnymi hospodármi obnovujeme pastvu už na vyše 75 lokalitách po celom území Slovenska.

Začali sme s pastvou na viacerých významných lokaliťach

Lúky a pasienky sú dôležité pre množstvo svetlomilných druhov, či už rastlín, motýľov, blanokrídlovcov, mravcov, chrobákov, alebo aj cicavcov - napríklad sysla pasienkového. Ako každoročne, aj v roku 2022 sme sa venovali obnove pastvy v chránených územiach s cieľom zachovania týchto vzácných ekosystémov a zvyšovania ich biodiverzity.

Pripravovali sme pastevné plochy na lokalitách výskytu sysľa, vzácných rastlín a motýľov

Rok 2022 sa niesol najmä v znamení prípravných prác pre pastvu, čo zahŕňa najmä čistenie a kosenie lokalít. V ÚEV Muránska planina, kde sa nachádza jedna z najväčších kolónií sysľov na Slovensku, sme vyčistili 2,2 ha plochy v rámci projektu LIFE Sysel, v ÚEV Bolerázske sysľovisko sme na sysľovisku odstraňovali šípky a zárazy krovín na ploche 6 ha a 50 ha tohto sysľoviska sme vykosili. Nezostali sme len

pri čistení a kosení, ale vrhli sme sa aj do výstavby. V ÚEV Spišskopodhradské travertíny sme postavili maštal, z ktorej sa na jar 2023 vyhнали ovečky na pastvu na 18 ha plochy.

A nečistili sme len pre sysľa, ale aj pre vzácny hmyz. Z projektu na ochranu motýľov (LIFE Metamorphosis) sa podarilo vyčistiť 3,5 ha a 500 m lemu lesa v ÚEV Holubyho kopanice, 2,2 ha a 300 m lemu lesa ÚEV Beckovské Skalice a 0,32 ha a 2,2 km lemu lesa vo Fačkovskej Homôľke v Strážovských vrchoch. Na všetkých troch lokalitách spustíme pastvu v nadchádzajúcom roku.

Prípravné práce na pastvu neobišli ani náš projekt týkajúci sa obnovy

suchomilných travinno-bylinných spoločenstiev - LIFE Panalp. V ÚEV Tematínske vrchy v obci Lúka, v ÚEV Strážovské vrchy v obci Zliechov a chránenom areáli Svarkovica sme odstránili až 13 ha plantáží nepôvodných drevín a podarilo sa nám obnoviť cenné lúky a pasienky. Ďalšiu plochu s veľkosťou 21 ha sme vyčistili od náletových drevín. Šlo o lokality bývalých pasienkov, konkrétne: ÚEV Strážovské vrchy - Zliechov, Podskalský Roháč, Bosmany, Čičmany, lokalita Hanušová, Pod Vyhnanom; ÚEV Omšenská Baba - Omšenie, lokalita Kopánky; ÚEV Baské - Omšenie, lokalita Kráľovec a Lánce; ÚEV Vršatské bradlá - Lysá.

V rámci tohto istého projektu sme v roku 2022 obnovili aj samotnú pastvu, a to na 27 ha v lokalitách ÚEV Strážovské vrchy - Zliechov,

Čičmany, lokalita Hanušová, Pod Vyhnanom; ÚEV Omšenská Baba - Omšenie, lokalita Kopánky; ÚEV Baské - Omšenie, lokalita Kráľovec a Lánce.

Okrem pastvy sme boli úspešní aj v zlepšovaní biotopu motýľa jasoňa červenookého (*Parnassius apollo*) na rozlohe približne 3,7 ha na konkrétnych lokalitách v Strážovských vrchoch a Javorníkoch. Pre záchranu vzácnej endemickej rastliny, populavca dlholistého moravského, sa nám podarilo pokosiť niekoľko lúk (mnohé na veľmi strmých svahoch) - a pomohli sme mu aj výsevom semien na špeciálne upravených plochách.

V Tematínskych vrchoch v obci Lúka sme obnovili plochy s výskytom klinčeka Lumnitzerovho na približne 6 ha.

Obnovili sme pastvu pre vzácne druhy hmyzu aj pre vzácne rastliny

Zavedenie pastvy na ploche 2,7 ha sa podarilo v ÚEV Holubyho kopanice, na našich lokalitách v Bielych Karpatoch. Z pastvy sa tam tešia vzácne druhy hmyzu: motýle modráčik čiernoškvrnný, žltáčik zanoväťový a jasoň chochlačkový, chrobáky, blanokridlovce, včely samotárky, pestrice a iné. V ÚEV Jesenské a v Cerovej vrchovine sa zas z obnovenej pastvy tešia miestne systle. Ide presne o 4,5 ha vyčistenej pastevnej plochy.

Z projektu zameraného na suchomilné trávne biotopy a vzácne kvitnúce rastliny LIFE Juh sa podarilo zaviesť pastvu na 6,23 ha Pánskych lúk v Dolnom Považí, do ktorej sa s chuťou pustili kone. Panské lúky sú druhé najcennejšie slanisko na Slovensku, hneď po tom Kamenínskom, kde pasieme už od roku 2013. Pastvu sme tu spustili spolu s mladou chovateľkou z Tvrdošoviec, ktorej sme pomohli splniť dávny sen. Vďaka našej spolupráci si postupne rozbieha vlastný ranč a obec získala pekné miesto, kde si môžu deti aj dospelí zajazdiť na koni.

Z ďalšieho projektu so zameraním na kvitnúce suchomilné biotopy LIFE Sub-Pannonic sme za rok 2022 pokročili s rozširovaním pastvy, a to o 26,6 ha. Išlo o lokalitu ÚEV Biskupické luhy

pri Bratislave, kde zmiešané stádo oviec a kôz pomáha so starostlivosťou o územie známe výskytom orchideí. Ďalej sme v spolupráci s miestnym farmárom začali s pastvou ovečiek v ÚEV Drieňové v Cerovej vrchovine. Stádo sa pasie bez oplôtkov na plochách preslávených vďaka vzácnym druhom motýľov. Pribudli aj nové pasienky na Silickej planine (ÚEV Fabiánka, Slovenský kras). V spolupráci s miestnym družstvom tu pasieme ovce a kravy. A kde je pestrosť spásačov, tam nájdeme aj pestrosť mikrohabitátov.

Vrch Krasín v Bielych Karpatoch dostal staronovú podobu vďaka rozšíreniu existujúcej pastvy. Toto čarovné miesto je zároveň prírodná rezervácia plná svetlomilných vzácných rastlín, ktorých semená

nedočkavo čakali na svetlo v tieni kríkov. A dočkali sa. V rámci pastevných aktivít sa snažíme aj o obnovu **pasienkových lesov**. Sú to pasienky s výskytom stromov - často veľmi starých a krásne košatých. A často sú aj veľmi bohaté na biodiverzitu.

Jeden takýto pasienkový les postupne obnovujeme v lesných porastoch pri našej farme v Biskupických luhoch v Bratislave.

Okrem toho systematicky pracujeme na obnove Panónskeho hája pri Jurskom Šúre, kde sa aj v sezóne 2022 páslo stádo kráv, a pohli sme aj s obnovou a čistením pôvodného pasienkového lesa v Gavurkách na strednom Slovensku, kde chystáme obnovu pastvy v najbližšom čase.

Pasenie je spása, v duchu tohto hesla pokračujeme naprieč Slovenskom.

Pavol Littera
podpredsa BROZ

„Pri pastve je pre nás kľúčová udržateľnosť. Aj preto na väčšine lokalít obnovujeme pastvu v spolupráci s miestnymi farmármi. Vďaka tomu je naša práca prínosom nielen pre prírodu, ale aj pre miestnych farmárov.“

ZACHRÁŇME MOKRAĎ

Spustili sme kampaň Zachráňme mokraď

Začiatkom decembra 2022 sme spustili zbierku na 42-hektárovú mokraď uprostred poľnohospodárskej krajiny. Dostali sme totiž ponuku tento pozemok vcelku odkúpiť na účely trvalej ochrany prírody za výhodnú cenu a nezaváhali sme ani chvíľu. Bývalé pole a dnes už opäť mokraď, ktorú sme mali možnosť odkúpiť, však nepatrí do siete Natura 2000, preto sme na jej kúpu nemohli využiť projektové zdroje. **Rozhodli sme sa preto vyhlásiť doposiaľ najväčšiu zbierku na záchranu tohto územia, akú sme kedy v BROZ realizovali.**

Táto rozsiahla 42-hektárová mokraď susedí s lokalitou siete Natura 2000 a pôvodne bola súčasťou rozsiahleho systému Čiližských močiarov. Nepatrí však do žiadneho chráneného územia, takže až do času, kým sa BROZ nestalo oficiálnym vlastníkom, bolo na pozemku povolené hospodárske využitie bez obmedzenia. V praxi to znamená, že tam bola donedávna pestovaná monokultúra kukurice.

Peniaze na kúpu pozemku a budúcej mokrade sme nemali, rozhodli sme sa vyskúšať verejnú zbierku. Dočasne sme si museli požičať z iných našich zdrojov, ktoré by nám ale zákonite chýbali vo fungovaní organizácie.

Ale s dobrým cieľom sme to riskli a zdá sa, že sa vyplatilo. A aktuálne máme v kampani už viac ako 85 % z cieľovej sumy od vyše 800 darcov, čo je dôkazom toho, že verejnosť a naši podporovatelia si dôležitosť ochrany mokradí pre biodiverzitu a klímu uvedomujú. Kampaň stále beží, my peniaze na záchranu mokrade stále zbierame.

Zbierku na záchranu mokrade je stále možné podporiť tu: <https://broz.darujme.sk/zachrante-mokraď/>

Z pozície vlastníka sme už požiadali Štátnu ochranu prírody SR o zaradenie pozemku do siete Natura 2000. A chystáme ďalšie systematické kroky na jeho ochranu.

V bezprostrednom okolí mokrade sa nachádzajú trstinovo-ostricové močiare, ktoré obýva hraboš severský panónsky - endemický hraboš, ktorý u nás prežil od doby ľadovej. Je to malý charizmatik druh hraboša, ktorý žije výlučne v mokradiach a živí sa mokradným druhom trávy - ostricou. Okrem hraboša severského, ktorý sa bezpochyby rozšíri aj do novej 42-hektárovej mokrade, čo rozhodne pomôže niekoľkonásobne zvýšiť jeho populáciu a stabilizovať ju, je to vhodný biotop pre množstvo druhov, ktoré hľadajú v puste

poľnohospodárskej krajine refúgium.

Mokrade v poľnohospodárskej krajine sú útočiskom pre množstvo obojživelníkov, ktoré v nich celoročne žijú, pre množstvo vtákov, ktoré v nich lovia a hniezdia, ale aj množstvo hmyzu a vodných bezstavovcov, ktoré sú základom potravného reťazca pre tento biotop.

Zároveň plochy, ktoré nie sú zaplavené, sú dôležité aj pre samotársky hmyz, ktorý je významný opelovač. V monokultúrnej krajine nemá dostatok životného priestoru a pritom je veľmi potrebný. Okrem toho sú biomas a jej koreňový systém v neobhospodarovanej pôde potrebné pre pôdne organizmy, ktoré sa po chemických

zásahoch na okolitých poliach majú možnosť z takýchto miest rozšíriť do takmer mŕtvej poľnohospodárskej krajiny a zlepšiť jej pôdnu štruktúru. Čím viac takýchto ostrovov biodiverzity v krajine máme a čím sú hustejšie, tým lepšie pre jej možnú obnovu a zdravie.

Čo sa týka širšieho okolia tejto lokality, vzdialenosť najbližšej mokrade s názvom Bahno je až 4 km vzdušnou čiarou, čo dobre ilustruje, akými zmenami si táto, kedysi mokradná krajina Podunajska, prešla. Rozloha mokrade Bahno je iba necelých 15 hektárov.

Pre lepšiu predstavu – okolité intenzívne obhospodarované polia majú rozlohu zhruba 50 – 100 ha.

Promovali a komunikovali sme naše projekty a aktivity

K úspešnej organizácii patrí aj správna komunikácia a propagácia. A preto sme aj v roku 2022 venovali čas a energiu online aj offline komunikácii.

Informačné príspevky na našom facebookovom a instagramovom profile videlo v roku 2022 viac ako 1 200 000 ľudí. Spolu sme mali viac ako 200 výstupov v médiách – v internetovej aj tlačenej verzii denníkov - SME, Aktuality, Denník N, v televíznych novinách RTVS, JOJ, na Markíze, ale aj v množstve ďalších médií.

Pohoda 2022 a návšteva pani prezidentky v našom stánku

Na 25. ročníku festivalu Pohoda nás do BROZ stánku prišla pozrieť aj pani prezidentka Zuzana Čaputová. Naše ochránárske aktivity a snahu neustále zlepšovať životné prostredie pozná, prejavila nám podporu a my sme si tento významný moment, samozrejme, zvečnili.

Film Krídla nad riekou

Z projektu ochrany rybárika riečného, včelárika zlatého a brehule hnedej LIFE BeeSandFish, ktorý stojí za obnovou riečnych brehov a riečnych ramien, sme v júni úspešne dokončili dokumentárny film Krídla nad riekou, ktorý rozpráva príbeh o týchto vzácnych druhoch vtákov v okolí Dunaja a Moravy. Film o riekach a o potrebe obnovy ich prirodzenosti je o vtácoch úzko viazaných na meniace sa brehy riek a krajinu okolo nich. Filmár Braňo Molnár v 28 minútach dokumentuje, aké zaujímavé životy vedú riečni obyvatelia, aký vzťah k nim máme my ľudia a či im vieme pomôcť v boji o prežitie.

Mossy Earth a komunikácia spoločných aktivít prostredníctvom virálnych videí

Naši partneri a podporovatelia Mossy Earth natočili o privedení vody na Istragov a našom spoločnom projekte niekoľko virálnych videí, v ktorých celú akciu veľmi zrozumiteľne a dynamicky prezentujú a ktoré na ich Youtube kanáli videli milióny ľudí. Aj toto je cesta, ako sa o ochrane prírody a našich aktivitách dá dozvedieť napríklad aj v zahraničí, a my sa z toho veľmi tešíme!

Tu si môžete pozrieť videá:
[We flooded a forest - the result blew our minds](#)
[We are flooding a forest - here's why What Happened to the Forest We Flooded?](#)

Aplikácia Lesmír

Lesmír je aplikácia, ktorú si môžete stiahnuť do svojho telefónu a vďaka nej dostať fundovaný sprievodcovský výklad k cenným prírodným územiám, po ktorých sa práve chystáte prejsť. Jeho tvorcovia nás oslovili na spoluprácu na dvoch „lesmírnych chodníkoch“ v územiach, kde sme dlhodobo ochranársky aktívni – **na Veľkolélskom ostrove a na Devinskej Kobyle**. Obe lokality sú už v aplikácii prístupné, tak pokojne sťahujte a dajte sa zviať na lesmírne chodníčky. Je na nich čo objavovať.

Tu si môžete stiahnuť chodníky s odborným výkladom:
[Devínska Kobyla](#)
[Veľkolélsky ostrov](#)

Premietania filmu Po nás potopa na školách

V rámci nášho komunikačného projektu Climate Game On sme v spolupráci s režisérkou Dorotou Vlnovou a HITCHHIKER Cinema v roku 2021 vytvorili dokumentárny film s názvom **Po nás potopa**, ktorý poukazuje na klimatickú krízu prebiehajúcu aj na Slovensku.

Počas minulého roka sme tento film premietali na viacerých letných festivaloch a na školách. Konkrétne na **14 festivaloch**,

na ktorých sa premietania zúčastnilo viac ako 400 ľudí.

Na školských premietaniach sme spolupracovali s lektormi z Ekocentra SOSNA v Košiciach a ďalším externým lektorom, ktorý pokryl školy vo Zvolene a okolí. Od novembra, keď sme premietania spustili, sa ich zúčastnilo **viac ako 170 žiakov** a diskusie s nimi boli veľmi plodné. Máme feedback, že žiaci majú v školách málo informácií ohľadne zmeny klímy a majú záujem sa v témach vážnejšie vzdelávať. Sme radi, že na to slúži práve náš film.

Spustili sme projekt Krajina živá

V roku 2022 sme naplno rozbehli program nesúci názov Krajina živá. Ten si dáva za cieľ zviditeľňovať, oceniť a spájať farmárov, ktorým záleží na stave krajiny, ktorú obhospodarujú. Nemusia to pritom byť len tí, ktorí postupujú podľa striktných noriem ekologického poľnohospodárstva. Prvoradým kritériom je pre nás viditeľná snaha robiť poľnohospodárstvo citlivejšie ako veľké podniky, ktorých hlavnou náplňou je maximalizácia zisku bez ohľadu na dôsledky. Môže ísť napríklad o extenzívnu pastvu v chránených územiach, regeneráciu pôdy, bezorbové hospodárenie, zadržiavanie vody v krajine alebo

produkcii ovocia či zeleniny bez nadbytočných dávok pesticídov.

S cieľom zviditeľniť prírode blízke farmy sme na www.krajinaziva.sk už dávnejšie vytvorili mapu, kde si spotrebiteľia ľahko dohľadajú zodpovedných lokálnych producentov. Minulý rok sme okrem toho zorganizovali aj nultý ročník ocenenia Krajina živá – hospodárimo v súlade s prírodou. Prihlásené farmy sme v júni navštívili s odbornou komisiou, zloženou z ekologov, ornitológov, hydrobiológov, krajinárov či pedológov. Po zoznámení sa s ich prácou a postupmi sme sa napokon rozhodli oceniť všetkých šesť zapojených fariem, pretože každá preukázala snahu zasadiť sa o vytváranie a udržiavanie živej krajiny. Ocenené farmy od nás získali plaketu a možnosť pýšiť sa logom a sloganom programu

na svojich výrobkoch. Okrem toho sme ich zviditeľnili prostredníctvom videí a príspevkov na našej webstránke a sociálnych sieťach.

Druhá časť programu je cieleňá na farmárov samotných. Prostredníctvom najrôznejších seminárov, diskusií či praktických exkurzií ich totiž chceme prepájať s kolegami s podobným pohľadom na poľnohospodárstvo, pomáhať im riešiť praktické problémy a vzájomne sa vzdelávať a zdokonaľovať v tom, ako v krajine hospodárime s ohľadom na život a biodiverzitu v nej.

„Prírode blízke mu hospodáreniu a jeho benefitom pre krajinu sa podľa nás dostáva málo pozornosti. Okrem toho mnohí poctiví farmári narážajú na množstvo systémových a byrokratických prekážok, ktoré v mnohých prípadoch obmedzujú ich poľnohospodársku činnosť. Naším cieľom je prispieť k zmene tejto situácie a zviditeľniť farmy, ktoré vnímajú priaznivý stav krajiny ako jednu z kľúčových priorít.“

Katka Klimová
projektový manažér

Veľkolélsky ostrov

Dlhodobé spoločné úsilie profesionálnych ochranárov z BROZ, lokálnych obyvateľov a hospodárov pri obnove a ochrane cenného územia dunajských luhov sme zastrešili pod značkou Ekofarma Ostrov. Zabezpečuje starostlivosť o Veľkolélsky ostrov a príslušné chránené územia. Poskytuje služby v oblasti ekoturizmu a environmentálnej výchovy, pričom dáva prácu miestnym ľuďom. Všetky výnosy sú používané na starostlivosť o prírodu, chov zvierat, na prírodu blízku údržbu krajiny a priblíženie zážitkov v prírode pre návštevníkov chráneného územia. Pozrite si našu ponuku na <https://www.ekofarma.sk/>.

V letných mesiacoch – v júli a v auguste - prebehlo vo Veľkom Léli **šesť turnusov detských letných táborov**. Tábor sú plné envirovzdelávacích aktivít - jazdenia na koni a potuliek po krásnom Veľkolélskom ostrove.

Tento rok sme na ostrove a ekofarme privítali okrem návštevníkov aj viacero médií a známych osobností, vďaka ktorým je ostrov stále viac v kurze.

Veľkolélsky ostrov je jedna z našich emblematických lokalít, a preto toto miesto často využívame na propagáciu našich aktivít. Návštevníci tu nájdu pohromade všetky aktivity ochrany

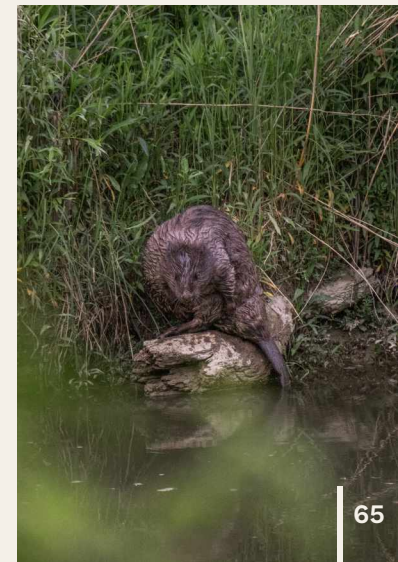
prírody, ktorým sa venujeme. Na lúkach ostrova sa pasú stáda zvierat a pomáhajú zachovávať a obnovovať biodiverzitu hmyzu a rastlín. Lúky preto nádherne cvrlikajú a bzučia počas celej sezóny. V lužných lesoch na ostrove zas obnovujeme porasty pôvodných druhov drevín – vysádzame topole čierne, biele a sivé, ale aj jasene, duby a ovocné stromy. Takýmto spôsobom nahrádzame porasty nepôvodných šlachtených (hospodárskych) topoľov, ktoré tu boli v minulosti vysadené lesnými hospodármi a nespĺňajú dôležité ekologické funkcie. Mozaiku krajiny Podunajska tu krásne dopĺňajú hlavové vrby, ktoré sa týčia nad Veľkolélskym ramenom a vlhkými lúkami. A okrem toho je tu všade

v okolí voda, ako už napovedá samotná podstata dunajského ostrova. Ale nebolo to vždy tak. Veľkolélske rameno bolo donedávna plné sedimentov a prúdiaca voda v ňom bola len v obmedzenom období roka. V systéme ramena sme v rokoch 2013 – 2015 a v r. 2022 realizovali sériu opatrení zameraných na obnovenie a zlepšenie prietochnosti prekopaním a napojením naspäť na Dunaj, vďaka čomu sa doň vrátilo množstvo rýb a vtáctva.

Okrem samotnej obnovy ramena sme obnovili aj mokrade vo vnútri ostrova jednoduchým trikom – zmenili sme sklon kanála, ktorý kedysi slúžil pastierom na odvodňovanie. Teraz privádza pri vyšších stavoch vodu z ramena do mokradí a zadržujeme ju tak na ostrove dlhšiu časť roka.

**Príďte sa na ostrov pozrieť,
prejdite sa a posúďte sami,
čo sa vám páči najviac.**

Spolupráca s partnermi a inštitúciami v rámci Slovenska

Forma našej práce je skôr spolupráca ako konfrontácia. Hľadáme partnerov a spolupracovníkov radšej ako protivníkov.

Našimi prirodzenými partnermi, s ktorými realizujeme aj spoločné projekty, sú napr. Štátna ochrana prírody SR, Výskumný ústav vodného hospodárstva, Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Národné lesnícke centrum, Vodohospodárska výstavba, š.p., Slovenský vodohospodársky podnik, š.p., a ďalší.

Dohody a spoluprácu pri realizácii našich aktivít hľadáme aj s ďalšími subjektmi a záujmovými skupinami – lesníkmi, rybármi, poľovníkmi, poľnohospodármi, mestami, obcami a miestnymi obyvateľmi, inými ochranárskymi združeniami a iniciatívami.

Dosiahnutie cieľov touto cestou nie je vždy jednoduché. Takéto výsledky však majú najlepšiu šancu na všeobecnú akceptáciu a dlhodobú existenciu. Úspechy tam, kde niekto vyhral a niekto prehral, môžu mať skôr dočasné trvanie. Snažíme sa spolu s

partnermi hľadať win – win riešenia, ktoré sú dobré pre všetkých a zároveň v prvom rade pre prírodu.

Medzinárodná spolupráca

V roku 2022 sme v rámci našich prebiehajúcich projektov intenzívne spolupracovali s viacerými zahraničnými partnermi, najmä z Maďarska, Rakúska a Českej republiky, ale aj z iných krajín EU. Na ochrane hraboša severského panónskeho spolupracujeme s národným parkom Nationalpark Neusiedler See Seewinkel z Rakúska a s partnerom Pisztráng Kör z Maďarska. Na ochrane hmyzu v Bielych Karpatoch spolupracujeme s cezhraničným partnerom z Českej republiky – s Českým svazem ochranců přírody a krajiny.

Na projekte obnovy konektivity dunajských ramien Dynamic Life Lines Danube spolupracujeme s rakúskym partnerom, vodohospodárskym podnikom

ViaDonau a národným parkom Donau Auen Nationalpark. S národným parkom Donau-Auen Nationalpark sme v roku 2022 spolupracovali aj na ďalšom spoločnom projekte na zlepšovanie stavu riek, prítokov Dunaja a Moravy, a ich konektivity – Alpsko-Karpatský riečny koridor, v rámci ktorého sme realizovali revitalizáciu Rudavy.

Na ochrane sysľa pasienkového spolupracujeme s organizáciou z Českej republiky – ALKA Wildlife - a s partnerom z Poľska – Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra”.

Projekt zamerný na ochranu a revitalizáciu dunajských ostrovov LIFE WILDIsland je jednoznačne náš najširší partnerský projekt a našimi partnermi sú organizácie zo všetkých dunajských krajín

v Európe – spolu 14 partnerských organizácií: Alsó-Duna-völgy Vízügyi Igazgatóság (Lower Danube Valley Water Directorate) (HU), BROZ, Danube Delta Biosphere Reserve Authority (RO), Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság (HU), Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (HU), Fertő Hanság Nemzeti Park Igazgatóság (HU), Hrvatske šume limited liability company, Croatian Forests ltd. (HRK), Javno ustanova „Park prirode Kopački rit“ (HRK), Persina Nature Park Directorate (BG), REGIA NAȚIONALĂ A PADURILOR ROMSILVA RA – SUCURSALA DIRECTIA SILVICĂ TULCEA (RO), Uniper Kraftwerke GmbH (DE), VERBUND Hydro Power GmbH (AT), Javno Preduzede „Vojvodinašume“ (SRB), Via donau – Österreichische Wasserstraßen-Gesellschaft mbH (AT).

Ku kolegom za vzdelávaním

Pre dosiahnutie úspechu pri komplexných medzinárodných projektoch je kľúčové pozeráť a inšpirovať sa príkladmi dobrej praxe zo zahraničia. Aj preto sme v roku 2022 absolvovali viacero študijných návštev u našich zahraničných partnerov a spriaznených organizácií.

V septembri sme boli v Česku obdivovať 2,5 km dlhý úsek rieky Bečva medzi Černotínom a Skaličkou, ktorý revitalizoval štátny podnik Povodí Moravy. Ten nielenže nechal odstrániť brehové opevnenie, ale dokonca aj odviezť vyvýšený materiál

z brehov, čím sa rieke umožňuje aktívne tvoriť svoje koryto, čo sa prejavilo okrem iného vytvorením bočných ramien, ktoré sú významným faktorom pri tlmení prípadnej povodňovej vlny.

Pri rakúskom Schallemersdorfe sme si pozreli obnovenú dynamiku riečneho ramena, ktorá odniesla pri povodni hektár lesa, ale miestni stakeholderi to považujú za prirodzené. V nemeckom Bavorsku pri Ettlingu nám vysvetlili, prečo bolo potrebné nanovo vybudovať celé riečne rameno a v rieke pod priehradou obnoviť chýbajúce štrkové lavice.

"V oblasti ochrany prírody považujem za elementárne dôležitú snahu o spoločné smerovanie a dialóg medzi jednotlivými aktérmi činnými v tejto oblasti. Jednoznačne vidím veľký význam v organizovaní spoločných exkurzií, študijných ciest, konferencií a v sieťovaní. Každoročne spolu s kolegami venujeme množstvo energie do tejto oblasti našej práce, dúfajúc, že to prinesie lepšie zajtrajšky pre naše životné prostredie."

Miriam Miláčková
výkonná riaditeľka

Sme súčasťou siete Danubeparks

Už 12 rokov sme hrdou súčasťou medzinárodnej siete chránených území na Dunaji Danubeparks.

Rieka Dunaj vytvára a zároveň prepája svojim tokom a dynamikou množstvo vzácných území. Vo všetkých európskych krajinách okrem Slovenska a Nemecka sú v týchto územiach vyhlásené národné parky, my máme chránenú krajinnú oblasť a viacero maloplošných chránených území. Správy národných parkov na Dunaji (či relevantní stakeholderi na Dunaji) sa v roku 2010 spojili a vytvorili sieť Danubeparks, ktorá vznikla s cieľom spoločnej celodunajskej ochrany prírody a riešenia

problémov, ktorým tieto územia čelia.

V rámci partnerstva Danubeparks, ktorého sme hrdým členom už od jeho vzniku, sme od roku 2010 realizovali niekoľko veľkých ochranárskych projektov a momentálne spolu riešime ďalší celodunajský projekt zameraný na dunajské ostrovy LIFE WILDIsland.

V novembri sme mali v rámci Danubeparks stretnutie v rakúskom Linzi, kde boli v rámci asociácie volení členovia rady. Jedným z nich sa stal aj predseda BROZ Tomáš Kušík.

Podpora od firiem a jednotlivcov

Mossy Earth

Aj v roku 2022 sme sa tešili výbornej medzinárodnej spolupráci nielen s inštitúciami z okolitých krajín, ktoré sa venujú ochrane Dunaja, prípadne ochrane vzácnych druhov, ale aj s organizáciami, ktoré sa venujú fundraisingu pre organizácie ako sme my a financujú napríklad výsadby stromov alebo obnovu mokradí. Takouto fundraisingovou organizáciou je aj Mossy Earth, ktorá funguje na báze

individuálnych donorov z celého sveta a ich príspevkov, z ktorých financuje viacero ochranárskych a revitalizačných projektov v mnohých krajinách sveta. Od výsadby stromov, s ktorou sme v rámci spoločných aktivít začínali, sme sa cez priamu ochranu druhov – odchyťovanie syslov a ochranu kladísk korytnačiek – dostali k najväčšiemu spoločnému projektu, ktorý v roku 2022 Mossy Earth zafinancovali, a tým je **prekopanie prírodného kanála do mokrade na Istragove.**

Chránené druhy na ponožkách alebo spolupráca s firmou Dedoles

Už po druhýkrát sme spojili sily s firmou Dedoles, známou svojimi veselými výrobkami. Po ich prvej spolupráci na výsadbe stromov v lužných lesoch sa tentoraz zamerali na zvyšovanie povedomia o vzácných druhoch Slovenska.

„Nápad vytvoriť kolekciu s ohrozenými druhmi vznikol počas exkurzie v lužných lesoch, počas ktorej nám ochranári z BROZu ukázali, ako sa darí vysadeným lesom a čo všetko robia pre ochranu prírody. Vytypovali niekoľko druhov, ktoré ešte u nás prežívajú, no podmienky pre ne nie sú vyhovujúce z dôvodu zásahov človeka,“ hovorí Jana Hrubcová, Sustainability manažérka Dedoles.

Množstvo ľudí na Slovensku pozná sysla alebo rybárika, no málokto si uvedomuje, že ide o **ohrozené druhy**, ktoré sa vplyvom ľudskej činnosti z krajiny vytrácajú. A preto sme sa s Dedoles rozhodli priniesť ohrozené druhy do života ľudí prostredníctvom ponožiek a poukázať tak na problematiku poklesu biodiverzity v prírode okolo nás. Na zviditeľnenie spoločnej kolekcie Dedoles spustil intenzívnu komunikačnú kampaň Ohrozené druhy, ktorá prebiehala v európskych krajinách, na ktorých trhu bola v danom čase firma Dedoles aktívna, a to od 16. do 22. mája 2022.

„V dôsledku upustenia od pastvy, rozširovania monokultúrnych polí, straty prirodzených lesov alebo vysušania mokradí na Slovensku výrazne poklesla biodiverzita a množstvo pôvodne bežných

druhov rastlín a živočíchov sa stalo v prírode vzácnymi.“

vysvetľuje Tomáš Kušík, predseda BROZ. Kolekcia Ohrozené druhy poukazuje práve na druhy, ktoré už bežne v prírode nevidíme. Na ponožkách je zobrazený sysel pasienkový, bocian čierny, rybárik riečny, včelárík zlatý, hmyzovník včelovitý, vidlochvost feniklový a modráčik.

Okrem predaja ponožiek v rámci kampane Dedoles na svojej webstránke (vo všetkých jazykových mutáciách) zverejnil informácie o jednotlivých vzácných druhoch. Ľudia sa tak mohli dozvedieť viac o konkrétnych príčinách poklesu početnosti vzácných druhov, ako aj o možných riešeniach, ako druhy chrániť a zvýšiť v slovenskej prírode biologickú diverzitu.

Nadácia SPP

V roku 2022 podporila naše aktivity aj Nadácia SPP, ktorej sme na úvodnom stretnutí prezentovali niekoľko návrhov na spoločný projekt. Najviac sa im pozdávali naše systematické aktivity vo vnútrozemskej delte Dunaja, a keďže sme v tomto roku mali najväčší objem aktivít na spomínanom Istragove, podporili tu výsadbu 2 600 stromov a prekopanie časti kanála, ktorý napája mokraď.

Nadačný fond Telekom

V tomto roku sme nadviazali na minuloročnú spoluprácu s Nadačným fondom Telekom pri Nadácii Pontis. S ich finančnou podporou sme obnovili 10 ha mokradí na Istragove, vyčistili okolie našej farmy na Veľkolélskom ostrove aj časť Čiližského potoka v blízkosti bývalej skládky pri Veľkom Mederi.

Benefičná pop up večera od šéfkuchára Michala Kordoša

Formám podpory od firiem a jednotlivcov sa naozaj medze nekladú. Príkladom toho bola aj organizácia haute-cuisine večere, ktorú zorganizoval šéfkuchár Michal Kordoš v decembri 2022. Výťažok z nej, ktorý vyzbieral predajom vstupeniek na tento event, venoval nám na ochranu prírody a prispel na našu kampaň Zachráňme mokraď. Veľmi si to ceníme a môže to byť inšpiratívny príklad pre ľudí z iných odvetví, ako veci podporiť aj takto, nepriamo a inovatívne.

Dobrovoľníci pre BROZ

Aj v roku 2022 sa konalo množstvo dobrovoľníckych akcií. Azda najvýznamnejšou z nich bolo čistenie **Čiližského potoka**, ktorý preteká aj popri skládke odpadu vo Veľkom Mederi. Akcia sa konala v sychravú novembrovú sobotu a okrem našich kolegov ju prišlo podporiť **vyše 30 dobrovoľníkov**. Čiližský potok je nielen významný biokoridor Podunajskej nížiny, ale spája aj lokality hraboša severského panónskeho, ktorého chránime v rámci nášho projektu Obnova biotopov hraboša severského panónskeho. Dobrovoľníci a ochránári spolu **vyčistili územie cca 200 m²** a odpad vyniesli mimo koryta potoka. Skládka odpadov, ktorá odpad v potoku spôsobila, je už dlhší čas

uzavretá, avšak prístup na ňu bol úplne zamedzený až pred pár rokmi. Počas tohto obdobia bola skládka bez dozoru a niektorí ľudia na ňu naďalej vynášali svoj odpad. Odpad, zložený hlavne z pneumatík, betónových kvádrov, kvetináčov a iných smetí, teda roky padal do tohto vodného toku.

Z hľadiska počtu dobrovoľníckych akcií sa najviac zrealizovalo v rámci nášho projektu LIFE SubPannonic, v celkovom počte 16, z ktorého obnovujeme pastvu na suchomilných trávnych biotopoch a čistíme lokality pre viaceré vzácne druhy rastlín, napríklad *Pulsatilla pratensis* subsp. *bohemica*, *Pulsatilla grandis*, *Adonis vernalis* a ďalšie. Boli to preto akcie zamerané na obnovu pasienkov pozdĺž celej zemepisnej šírky Slovenska - od Zemplína až po Bratislavu.

Pracovali sme na lokalitách ÚEV Pieskovcové chrbty - Drňa, Veľký kopec, Drieňové, ale aj v oblastiach Biskupických luhov, Gajc, Panský diel, Topoľové hony, dokonca aj na Ostrovných lúčkach. Dobrovoľníci nám v týchto oblastiach pomáhali najmä s odstraňovaním náletových drevín, pletív, kosili a rozširovali pasienky. Okrem iného sa kosením, hrabaním a odstraňovaním inváznej zlatobyle obrovskej (*Solidago gigantea*) podarilo obnoviť hneď niekoľko subpanónskych biotopov v oblasti Biskupických a Dunajských luhov. Odstránili sme aj viac ako 300 m starého nepoužívaného oplotenia, ktoré bolo potenciálnou hrozbou nielen pre chované stáda, ale aj pre voľne žijúcu zver. Do týchto dobrovoľníckych akcií sa za rok 2022 zapojilo viac než 230 dobrovoľníkov a dobrovoľníčok.

Zaujímavá akcia sa konala aj v novembri 2022 z LIFE projektu Panalp. Skupina dobrovoľníkov sa vydala na záchranú misiu kriticky ohrozeného motýľa jasoňa červenookého (*Parnassius apollo*) s príznačným názvom Misia Apollo. Táto akcia bola organizovaná v spolupráci so združením Pre prírodu, Skupinou JARO a Správou CHKO Biele Karpaty, ktorí na túto akciu namotivovali až 70 dobrovoľníkov zo Slovenska, Čiech a Francúzska, ktorí pracovali sa v prírodných rezerváciách Babiná neďaleko obce Bohunice pri Pruskom a Vršatské bradlá. Dobrovoľníci odstraňovali náletové a nepôvodné dreviny a vyčistili približne 1 hektár biotopov tohto kriticky ohrozeného druhu.

Ani syseľ pasienkový nezostal bez pomoci dobrovoľníckych rúk. Ich pomoc spočívala najmä v zabezpečení príkrmov pre sysle alebo v sledovaní predátorov či nežiaducich aktivít na sysloviskách.

Dobrovoľníci sa zapojili aj do našich vzdelávacích akcií. Z projektu Deliver sa organizovalo niekoľko workshopov pre žiakov na bratislavských školách. Žiaci nám pomohli zveľadiť areály škôl, vyzbierať odpadky alebo nainštalovať búdky pre vtáky. Z tohto projektu pravidelne sadíme kry a stromy. Aj v roku 2022 sme posilnili mestské časti novými kríkmi v celkovom počte 153, pričom nám pomohlo 28 dobrovoľníkov.

Nové projekty

Projekt LIFE Metamorphosis – Zavedenie overených postupov ochrany motýľov v strednej a východnej Európe

Projekt sa začal 1. 9. 2023 a jeho aktivity sú plánované do 31. 3. 2029.

Projekt je zameraný na ochranu 15 druhov motýľov uvedených v prílohách II a IV smernice EÚ o biotopoch na Slovensku, v Maďarsku a Rumunsku. Venuje sa tiež ochrane biotopu 6210 Suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží, ktorý predstavuje dôležité stanovišťa pre výskyt vzácných druhov z čeľade Orchideaceae.

Na projekte spolupracuje spoločne 5 organizácií: koordinujúcim príjemcom

projektu sme my - BROZ - a partnermi projektu sú Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky, Fundatia ADEPT Transilvania v Rumunsku, Órségi Nemzeti Park v Maďarsku a Ústav zoológie Slovenskej akadémie vied.

Medzi aktivity projektu patria napr. odstraňovanie náletových drevín, pastva a kosba trávnatých porastov, vytváranie širokých prechodných biotopov medzi trávnatými porastami a lesmi, tvorba mokradí a miest s obnaženou pôdou či výsadba živých rastlín pre motýle, pričom sa bude dbať o zabezpečenie dlhodobého manažmentu biotopov a trvalej udržateľnosti v spolupráci s miestnymi komunitami a subjektmi. Prostredníctvom mapovania cieľových druhov získame vedecké údaje najmä

o genetickej štruktúre populácií a bude možné obnovovať lokálne vyhynuté populácie, a to buď prostredníctvom vypúšťania umelo odchovaných jedincov, alebo premiestňovaním jedincov z dostatočne silných populácií. Projekt prispeje tiež k zvyšovaniu povedomia zainteresovaných strán a verejnosti o cieľových druhoch, ochranných opatreniach a ich význame pomocou školského programu, edukačných filmov, dobrovoľníckych podujatí, prehliadok so sprievodcom či informačných panelov. Najvhodnejšie postupy v ochrane motýľov budú replikované so záujmovými stranami na projektových lokalitách aj mimo nich.

LIFE Living Rivers

Projekt LIFE Living Rivers Implementácia Vodného plánu Slovenska vo vybraných povodiach je zameraný na implementáciu Vodného plánu SR v rámci povodí riek Dunaj, Hron, Ipeľ a Belá. Cieľom je zabezpečiť dobrý ekologický stav/dobrý ekologický potenciál vôd v 10 vodných útvaroch a zlepšiť tak spolu 344 km vodných tokov prostredníctvom hydromorfologických opatrení, vhodnej starostlivosti o chránené územia, obnovy lužných lesov a nelesných biotopov a zabezpečenia odstránenia bariér pre migráciu rýb či posilnenia ich populácií.

Projekt sa začal v januári 2023 a jeho aktivity budú prebiehať do konca roka 2032. Spolupracuje na ňom 10 partnerov zo Slovenska a Českej republiky, odborníkov z rôznych oblastí: vodohospodári, vedeckí pracovníci, zamestnanci štátnych inštitúcií či mimovládnych organizácií venujúcich sa praktickej ochrane prírody.

LIFE 4 Steppe Birds

Projekt je zameraný na ochranu a obnovu biotopov, ktoré predstavujú potenciálne vhodné stanovišťa pre vybraných desať druhov vtákov európskeho významu: brehár čiernočvostý, krakľa belasá, kalužiak červenonohý, šabliarka modronohá, kačica chrapačka, sokol kobcovitý, výrik lesný,

ľabtuška poľná, strakoš kolesár a strakoš obyčajný. Projektové územia predstavujú prevažne vlhké a suché stepné biotopy s plytkými mokradami degradované intenzívnym poľnohospodárstvom, nevhodným manažmentom alebo naopak, nedostatkom vhodného manažmentu. V súčasnosti dlhodobo pretrváva nepriaznivý stav vybraných biotopov, čo vedie k poklesu počtu populácií

cieľových druhov vtákov alebo úplnému opusteniu stanovišť. Kľúčovým zámerom projektu je preto znížiť silný negatívny vplyv na cieľové druhy a ich biotopy, a to nastavením vhodných manažmentových opatrení, ako sú: obnova extenzívnych pasienkov, obnova vodného režimu a mokradi, ako aj vytvorenie hniezdných príležitostí pre cieľové druhy.

Oslávili sme 25 rokov BROZ a 30 rokov programu LIFE

V apríli 2022 BROZ oslávilo 25 rokov od svojho založenia. Bratislavské regionálne ochrannárske združenie bolo 1. 4. 1994 založené piatimi ochranármi. Od toho času sme sa rozrástli a posunuli s našimi aktivitami z okolia Bratislavy a Podunajska takmer na celé Slovensko.

Zrealizovali sme spolu veľké množstvo projektov z rôznych grantových schém, z toho najvýznamnejších je **23 projektov podporených z programu LIFE.**

V rámci nich sme obnovili viac ako 1 000 hektárov lúk a pasienkov, 1 200 hektárov mokradí, 70 km riečnych ramien a vysadili 120 000 stromov len v rámci lužných lesov.

Okrem týchto praktických opatrení sme absolvovali množstvo stretnutí so štátnymi inštitúciami a orgánmi a spolu s nimi pracovali na rôznych strategických konceptoch v témach ochrany prírody, pripomienkovali sme množstvo zákonov, vypracovávali programy starostlivosti o chránené územia a podávali podnety v rámci množstva konaní, ktoré sa týkali

prírody, zásahov do nej alebo jej ochrany. Za 25 rokov sa toho dá už celkom dosť stihnúť. Tešíme sa, že sa nám darí byť aktívni aj vďaka a niekedy aj napriek spolupráci s rôznymi inštitúciami naprieč štátnym aparátom aj súkromným sektorom.

A toto naše 25-ročné snaženie aj dosiahnuté úspechy sme patrične oslávili. Kde inde ako na Dunaji?

Gratulujeme aj programu LIFE, ktorý v tomto roku oslávil svoje 30. výročie a bez ktorého podpory by sa neudiala väčšina

spomínaných opatrení pre slovenskú prírodu a lokality siete Natura 2000. V medzinárodnej súťaži v získavaní grantov nie je jednoduché uspieť, ale sme dôkazom toho, že sa to dá a že táto grantová schéma je nastavená logicky aj prakticky a v mnohom oveľa jednoduchšie ako interné grantové schémy v rámci Slovenska.

Držíme si palce, ale aj iným organizáciám a štátnym inštitúciami, aby sme aj v budúcnosti vedeli takéto európske zdroje čerpať pre našu prírodu.

Pozemky pre ochranu prírody

V BROZ vieme garantovať trvalú ochranu prírody na pozemkoch, ktoré máme v dlhodobom prenájme, v správe alebo vo vlastníctve.

V rámci našej práce venujeme nemalé úsilie aj získavaniu pozemkov v chránených územiach. Primárne do vlastníctva, ale tiež do dlhodobého nájmu. Prvý pozemok kúpilo BROZ v roku 2005. Išlo o roh poľa s výmerou 3 057 m² v CHKO Dunajské luhy v Bratislave–Čunove, ktoré sme následne začali meniť na lužný les.

Dnes vlastní BROZ cca 1 000 ha pozemkov v chránených územiach, ďalších 1 600 hektárov má

v dlhodobom prenájme, prevažne na 30 rokov.

Podunajsko a oblasť Dunajských luhov je od začiatku našej činnosti našou prioritou, a preto aj väčšina našich pozemkov sa nachádza v tomto regióne. Vďaka výkupom aj prenájomom pozemkov sa nám podarilo vo vybraných lokalitách zastaviť výrubu pôvodných a prirodzených lesov, vysádzať pôvodné druhy stromov lužných lesov namiesto monokultúr nepôvodných drevín, zabrániť odorávaniu chránených území a rozširovaniu ornej pôdy na úkor prírody, zatravníť ornú pôdu a vytvoriť lúky a pasienky, obnoviť mokrade a zatopiť okolité pozemky či odstrániť kamenné opevnenie a obnoviť tak prirodzené brehy Dunaja.

Trvalý alebo aspoň dlhodobý vzťah k pozemkom nám umožňuje realizovať ambiciózne ochrannárske projekty a tiež garantovať aj dlhodobú udržateľnosť dosiahnutých výsledkov.

To vieme takto garantovať našim donorom, ale aj nám samým. Na „našich“ pozemkoch vieme robiť ochrannárske opatrenia rýchlo, efektívne a bez zbytočných kompromisov. To tiež významne ušetrí čas a nemalé prostriedky, či už na personálne výdavky na x-ročné dohadovanie, alebo na samotnú realizáciu revitalizácií, v porovnaní s aktivitami na cudzích pozemkoch. Pri obnove vodných tokov a bočných ramien Dunaja sa často stretávame s požiadavkami iných subjektov na rôzne opevnenia, spevnené prechody až mosty na prejazdy áut a pod. Sú to

drahé opatrenia, ktoré navyše môžu aj výrazne znižovať výsledky a efektívnosť revitalizačných opatrení. V prípade iných vlastníkov ich oprávnené požiadavky, samozrejme rešpektujeme. Na našich pozemkoch ale takéto kompromisy robiť nemusíme.

Túto činnosť už dlhodobo financujeme z rôznych zdrojov. Okrem Európskej komisie a finančného nástroja LIFE+ Nature aj z iných zahraničných a medzinárodných grantov, tiež z 2 percent z dane, vlastných zdrojov BROZ, ale aj z príspevkov mnohých individuálnych darcov a podporovateľov, ktorí majú dôveru k našej práci. Kúpa pozemkov nie je financovaná zo štátneho rozpočtu SR ani z prostriedkov pridelovaných

Ministerstvom životného prostredia SR.

Trvalé využite týchto pozemkov na účely ochrany prírody je viacnásobne garantované. Od samotnej kúpnej zmluvy cez podmienky donorov až po stanovú nášho združenia. Vlastníctvo pozemkov získaných na účely ochrany prírody a činnosti BROZ sa v prípade zrušenia BROZ alebo neschopnosti BROZ spravovať takéto pozemky v súlade s požiadavkami ochrany prírody môže previesť iba na taký právny subjekt, ktorý pôsobí najmä v starostlivosti o životné prostredie, biodiverzitu, prírodu a krajinu, pričom musia ostať zachované všetky podmienky a garancie trvalého využitia týchto pozemkov na účely ochrany prírody a krajiny.

Tým, čo sa úprimne zaujímajú o našu činnosť, je známe, že ochranu prírody riešime a musíme riešiť aj cez pozemky. Je to len ďalšie potvrdenie toho, že to s ochranou prírody myslíme vážne. Že peniaze, ktoré získame „neprejeme“, ale investujeme do trvalých riešení v prospech ochrany prírody. Tým je jednoznačne aj výkup pozemkov od súkromných vlastníkov v chránených územiach.

Zodpovedáme sa našim členom, donorom a podporovateľom, auditorom a rôznym kontrolným mechanizmom. Všetky potrebné informácie a dokumenty sú im dostupné. Nezodpovedáme sa však krikľúňom na sociálnych sieťach, anonymom a klamárom, ktorých záujmom nie je dozvedieť sa skutočnosti, ale len účelovo vytvárať negatívny obraz ochranárskych organizácií.

Z hľadiska charakteru pozemkov tvoria najväčšiu časť lužné lesy. Potom lúky a pasienky, mokrade a vodné plochy. Kupujeme aj ornú pôdu, ktorú potom meníme na prírodu zatrávením alebo aj (čiastočným) zaplavením.

Udržateľnosť pravidelného manažmentu (kosenie, pasenie, orezávanie hlavových vrb a i.) po skončení projektov zabezpečujeme prostredníctvom vlastnej s.r.o. Práce vykonávame vlastnou technikou, ale aj subdodávateľsky. Na obhospodarovanie pozemkov sa snažíme čerpať poľnohospodárske dotácie z Pôdohospodárskej platobnej agentúry vrátane platieb na agroenvironment, ekológiu a pod. To je plne v súlade s projektami LIFE, kde už v projektovom zámere uvádzame tento zdroj financovania ako

súčasť zabezpečenia dlhodobej udržateľnosti.

Mnohé drobné lokality, dnes už len fragmenty pôvodných biotopov a rozsiahlych prírodných území, pre svoju veľkosť a charakter v dnešnom systéme nevedia byť samostatne ekonomicky životaschopné. Ochrana ich mimoriadnych prírodných hodnôt a biodiverzity si preto dlhodobo vyžaduje externé finančné zdroje.

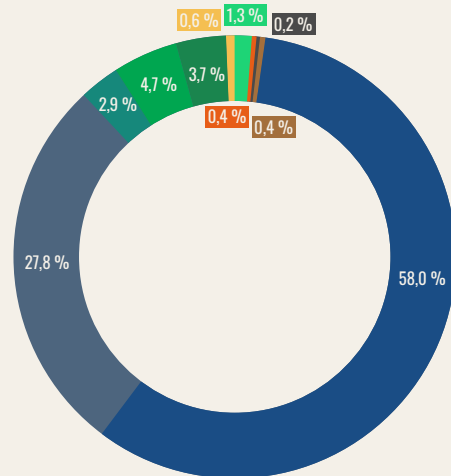
Ukázkovým príkladom našej činnosti je napr. Veľkolélsky ostrov na Dunaji, o ktorý sa staráme od roku 2006.

Financovanie v roku 2022

Zdroje financovania aktivít

4 807 985,23 € 100 %

● Výnosy z hlavnej činnosti	60 653,25	1,3 %
● Prijaté príspevky PO granty, dary	17 100,00	0,4 %
● Prijaté príspevky FO dary	10 703,61	0,2 %
● Príspevky z podielu zaplatenej dane 2 %	18 569,38	0,4 %
● Grantový program LIFE – EC*	2 790 299,98	58,0 %
● Grantový program LIFE – MŽP	1 336 727,92	27,8 %
● Grantový program DEAR	141 646,77	2,9 %
● Grantový program Interreg	226 844,28	4,7 %
● Grantový program OPKZP	176 197,59	3,7 %
● Grantový program NFM	29 242,45	0,6 %

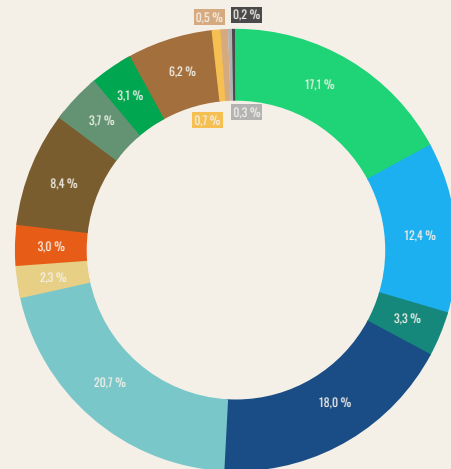

*Projekty LIFE získavame v celoeurópskej súťaži spomedzi stoviek žiadateľov v rámci celej EÚ. Tieto peniaze nie sú atokované alebo nárokovateľné pre konkrétne krajiny. Získajú ich len tí najlepší na základe nezávislého bodového hodnotenia. Schválených býva cca 20 % podaných žiadostí. Ak nie sú úspešné naše projekty, peniaze sa minú v iných členských krajinách a nie u nás na Slovensku.

Výdavky podľa aktivít

4 808 049,16 € 100 %

● Pasenie - príprava lokalít na pastvu, ohradníky, krmivo, starostlivosť o zvieratá a veterinárne služby	822 487,17 €	17,1%
● Obnova mokradí a vodné revizalizácie - Rudava, Šulianske rameno, Istragov a i.	595 835,00 €	12,4%
● Obnova lužných lesov - nákup, výsadba a starostlivosť o sadenice	156 734,65 €	3,3%
● Príspevky EK pre partnerské organizácie v projektoch LIFE	867 035,90 €	18,0%
● Zamestnanci a externí spolupracovníci - 79 ľudí	997 644,93 €	20,7%
● Externí konzultanti, experti, OLH, geodeti, znalci, právne služby, preklad, tlmočenie	112 147,98 €	2,3%
● Vzdelávanie a komunikácia, dobrovoľnícke akcie, stretnutia so stakeholdermi	143 104,42 €	3,0%
● Kúpa a prenájom pozemkov na ochranu prírody	404 465,60 €	8,4%
● Cestovné náhrady, spotreba PHM, opravy strojov a náhradné diely	176 887,92 €	3,7%
● Režijné náklady organizácie BROZ	150 312,75 €	3,1%
● Odpisy majetku - stroje, vozidlá, mašťať, zvieratá a i.	299 980,77 €	6,2%
● Ostatné služby: energie, softv. podpora, preprava, poštovné	31 272,94 €	0,7%
● Spotrebný materiál	25 022,65 €	0,5%
● Bankové, správne poplatky, poistenie majetku, kurz. straty	14 316,48 €	0,3%
● Audit projektov	10 800,00 €	0,2%

Naše projekty

Akronym projektu

[BeeSandFish](#)

[Zo života hmyzu](#)

[Dunajske luhy](#)

[Deliver](#)

[CZ-SK SOUTH LIFE](#)

Celý názov projektu

Ochrana brehule hnedej, rybárika riečného a včelárika zlatého

Ochrana vybraných druhov hmyzu Natura 2000 v cezhraničnom regióne (CZ-SK) Západných Karpát

Obnova a manažment dunajských lužných biotopov LIFE14 NAT/SK/001306

Sídliská ako živé miesta odolné voči zmene klímy

Optimalizácia zaisťovania managementu lokalít sústavy NATURA 2000 v pôsobnosti Juhočeského kraja a na južnom Slovensku

Trvanie projektu

1. 1. 2014 - 30. 6. 2022

1. 7. 2017 - 31. 12. 2022

1. 8. 2015 - 31. 1. 2024

15. 6. 2018 - 31. 12. 2023

1. 9. 2017 - 30. 6. 2024

Rozpočet BROZ 2022

356 177,65

226 706,58

238 666,40

52 774,79

411 028,53

Postavenie BROZ

koordinujúci prijemca

partner projektu, koordinujúci prijemca = AOPK - Asociácia ochrany prírody a krajiny (Česká republika)

koordinujúci prijemca

"partner projektu, koordinujúci prijemca = mestská časť Karlova Ves (Slovenská republika)"

partner projektu, koordinujúci prijemca = Jihočeský kraj (Česká republika)

Partneri projektu

VÚVH - Výskumný ústav vodného hospodárstva
VV - Vodohodpodárska výstavba, š.p
PriFUK - Prírodovedecká fakulta UK

ZO ČSOP Bílé Karpaty (Česká republika)
ZO ČSOP Salamandr (Česká republika)
Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty (Česká republika)
Infinity Progress (Česká republika)

VÚVH - Výskumný ústav vodného hospodárstva
VVB - Vodohodpodárska výstavba, š.p
NLC - Národné lesnicke centrum
DINPD - Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság -
Riaditeľstvo Národného parku Dunaj-Ipeľ (Maďarsko)

"CDI=Karpatský rozvojový inštitút
CI2, o.p.s. (Česká republika)
IEPD=Inštitút pre pasívne domy"

ZO ČSOP ONYX (Česká republika)
Krajské školní hospodářství (Česká republika)
ŠOP SR = Štátna ochrana prírody SR

Akronym projektu

SubPannonic

Microtus II

DLLD

Panalp

Celý názov projektu

Obnova biotopov a druhov subpanónskych
travinobylinných porastov

Obnova biotopov pre hraboša severského
panónskeho

Dynamic LIFE Lines Danube - Dynamické línie
života Dunaja

"Ochrana endemických druhov a biotopov
suchých trávnikov v kontaktnej zóne
Panónskeho a Alpského bioregiónu"

Trvanie projektu

1. 9. 2018 - 31. 12. 2024

1. 9. 2018 - 31. 8. 2025

15. 7. 2019 - 30. 6. 2026

1. 9. 2020 - 28. 2. 2027

Rozpočet BROZ 2022

342 759,38

461 269,08

330 296,94

290 637,96

Postavenie BROZ

koordinujúci príjemca

koordinujúci príjemca

"partner projektu, koordinujúci príjemca = Via Donau -
Österreichische Wasserstraßen- Gesellschaft GmbH
(Rakúsko)"

koordinujúci príjemca

Partneri projektu

"Český svaz ochranců přírody ONYX (Česká republika)
ŠOP=Štátna ochrana prírody SR"

"VÚVH = Výskumný ústav vodného hospodárstva
Univerzity Komenského v Bratislave
ŠOP = Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
EDUVIZIG-Észak-dunántúli Vízügyi Igazgatóság -
Severodunajské vodné riaditeľstvo (Maďarsko)
Pisztráng Kör Waldorf Természetvédő és Természejáró
Egyesület - Združenie Cyklus Pstruha (Maďarsko)
Nationalparkgesellschaft Neusiedler See - Seewinkel -
Správa národného parku Neusiedler See - Seewinkel
(Rakúsko)"

"National park Donau Auen (Rakúsko)
WWF Austria (Rakúsko)
NLC=Národné lesnícke centrum
PRIFUK=Prírodovedecká fakulta UK"

"DINPD = Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság -
Riaditeľstvo Národného parku Dunaj-Ipeľ (Maďarsko)
PP - Pilisi Parkerdő Zártkörűen Működő
Reszvénytársaság) - Pilis Park Forestry Company
(Maďarsko)
ŠOP= Štátna ochrana prírody SR"

Akronym projektu

[Sysel'](#)

[WildIsland](#)

[Metamorphosis](#)

Celý názov projektu

Ochrana sysla pasienkového

Danube Wild Island Habitat Corridor -
Dunajské ostrovy divočiny

Zavedenie overených postupov ochrany
motýľov v strednej a východnej Európe

Trvanie projektu

1. 9. 2020 – 31. 12. 2027

1. 9. 2021 - 31. 8. 2027

1. 9. 2022 - 31. 3. 2029

Rozpočet BROZ 2022

331 952,17

65 114,29

50 593,92

Postavenie BROZ

koordinujúci partner

"partner projektu, koordinujúci prijemca= Nationalpark
Donau-Auen GmbH (Rakúsko)"

koordinujúci partner

Partneri projektu

"ALKA Wildlife, o.p.s. (Česká republika)
Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody "Salamandra"
(Poľsko)
ŠOP=Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
Národná zoológická záhrada Bojnice
Prírodovedecká fakulta UK"

"Alsó-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság (Lower Danube
Valley Water Directorate) (Maďarsko)
Danube Delta Biosphere Reserve Authority (Rumunsko)
Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság (Maďarsko)
Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság (Maďarsko)
Fertő Hanság Nemzeti Park Igazgatóság (Maďarsko)
Hrvatske šume limited liability company, Croatian
Forests ltd. (Chorvátsko)
Javna ustanova „Park prirode Kopački rit“ (Chorvátsko)
Persina Nature Park Directorate (Bulharsko)
REGIA NAȚIONALĂ A PADURILOR ROMSILVA RA –
SUCURSALA DIRECȚIA SILVICĂ TULCEA (Rumunsko)
Uniper Kraftwerke GmbH (Nemecko)
VERBUND Hydro Power GmbH (Rakúsko)
Javno Preduzeće „Vojvodinašume“ (Srbsko)
Via donau – Österreichische Wasserstraßen-
Gesellschaft mbH (Rakúsko)"

"ŠOP SR=Štátna ochrana prírody SR
Fundatia ADEPT Transilvania (Rumunsko)
Őrségi Nemzeti Park (Maďarsko)
Ústav zoológie Slovenskej akadémie vied"

Akronym projektu

4 Steppe Birds

IP Living Rivers

AKK Rudava

EU DEAR Game Over

Celý názov projektu

Ochrana a návrat stepných druhov vtákov na nížiny Slovenska

Implementácia Vodného plánu Slovenska vo vybraných povodiach

Ochrana a rozvoj prepojenia riečnych biotopov v oblasti Alpsko-karpatského koridoru

Game on! V hre je naša budúcnosť, zastavme zmenu klímy!

Trvanie projektu

1. 12. 2022 - 30. 11. 2028

1. 1. 2023 - 31. 12. 2032

1. 9. 2017 - 31. 8. 2022

1. 11. 2019 - 31. 10. 2023

Rozpočet BROZ 2022

0,00

0,00

232 143,96

157 385,30

Postavenie BROZ

"partner projektu, koordinujúci príjemca SOS/Birdlife Slovensko = Spoločnosť pre ochranu vtáctva"

"partner projektu, koordinujúci príjemca VÚVH=Výskumný ústav vodného hospodárstva"

"partner projektu, koordinujúci príjemca= Nationalpark Donau-Auen GmbH (Rakúsko)"

"partner projektu, koordinujúci príjemca= CEEweb for Biodiversity (Maďarsko)"

Partneri projektu

SOS/Birdlife Slovensko = Spoločnosť pre ochranu vtáctva

"MŽP=Ministerstvo životného prostredia SR
SVP = Slovenský vodohospodársky podnik
ŠOP SR=Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
WWF=WWF Slovensko
CM=Catch Me If You Can
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (Česká republika)
TANAP=Správa Tatranského národného parku
VVB= Vodohospodárska výstavba, š.p. "

"ŠOP SR=Štátna ochrana prírody
Schwechat Wasserverband (Rakúsko)
Stadtgemeinde Fischamend (Rakúsko)
Österreichische Bundesforste AG (Rakúsko)
Via donau – Österreichische Wasserstraßen-Gesellschaft mbH (Rakúsko)"

"Bulgarian Biodiversity Foundation (Buharsko)
Latvijas Dabas fonds (Lotyšsko)
Lithuanian Fund for Nature (Litva)
Milvus Group (Rumunsko)
Na myslí (Česká republika)
National Society of Conservationists - MTVSZ (Maďarsko)
PersonaR (Maďarsko)
Romero Initiative (Nemecko)"

Akronym projektu

[Korytnačka](#)

[Nórsky fond Warrior](#)

Celý názov projektu

Ochrana korytnačky močiarnej (*Emys orbicularis*) na vybraných lokalitách južného Slovenska

Mokrade pre život a prosperitu

Trvanie projektu

15. 3. 2020 - 31. 12. 2023

1. 2. 2022 - 22. 6. 2024

Rozpočet BROZ 2022

185 471,15

30 862,58

Postavenie BROZ

projekt BROZ

"Partner projektu, koordinujúci prijemca Green Foundation"

Partneri projektu

-

NINA=Norsk Institutt for naturforskning (Nórsko)

SPRÁVA NEZÁVISLÉHO AUDÍTORA

31. 12. 2022

Bratislavské regionálne ochrannárske združenie
Na Rivière 7/A
841 04 Bratislava

D.P.F., spol. s r.o.
ekonomicko-poradenská a auditorská spoločnosť

SPRÁVA NEZÁVISLÉHO AUDÍTORA

Štatutárnemu orgánu občianskeho združenia Bratislavské regionálne ochrannárske združenie,
Na Rivière 7/A, 841 04 Bratislava

SPRÁVA Z AUDITU ÚČTOVNEJ ZÁVIERKY

Názor

Uskutočnili sme audit účtovnej závierky občianskeho združenia Bratislavské regionálne ochrannárske združenie („Organizácia“), ktorá obsahuje súvahu k 31. decembru 2022, výkaz ziskov a strát za rok končiaci sa k uvedenému dátumu, a poznámky, ktoré obsahujú súhrn významných účtovných zásad a účtovných metód.

Podľa nášho názoru, priložená účtovná závierka poskytuje pravdivý a verný obraz finančnej situácie Organizácie k 31. decembru 2022 a výsledku jej hospodárenia za rok končiaci sa k uvedenému dátumu podľa zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o účtovníctve“).

Základ pre názor

Audit sme vykonali podľa medzinárodných auditorských štandardov (International Standards on Auditing, ISA). Naša zodpovednosť podľa týchto štandardov je uvedená v odseku Zodpovednosť audítora za audit účtovnej závierky. Oč Organizácie sme nezávislí podľa ustanovení zákona č. 423/2015 o štatutárnom audite a o zмене a doplnení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o štatutárnom audite“) týkajúcich sa etiky, vrátane Etického kódexu audítora, relevantných pre náš audit účtovnej závierky a splnili sme aj ostatné požiadavky týchto ustanovení týkajúcich sa etiky. Sme presvedčení, že auditorské dôkazy, ktoré sme získali, poskytujú dostatočný a vhodný základ pre náš názor.

Iná skutočnosť

Organizácia nespĺňa veľkosťové kritériá pre povinný audit účtovnej závierky v zmysle zákona o účtovníctve, a teda nemusí ani vypracovať výročnú správu. Pre audit účtovnej závierky sa rozhodla dobrovoľne.

Zodpovednosť štatutárneho orgánu za účtovnú závierku

Štatutárny orgán je zodpovedný za zostavenie tejto účtovnej závierky tak, aby poskytovala pravdivý a verný obraz podľa zákona o účtovníctve a za tie interné kontroly, ktoré považuje za potrebné na zosúladenie účtovnej závierky, ktorá neobsahuje významné nesprávosti, či už v dôsledku podvodu alebo chyby.

Pri zostavovaní účtovnej závierky je štatutárny orgán zodpovedný za zhodnotenie schopnosti Organizácie nepretržite pokračovať vo svojej činnosti, za opísanie skutočností týkajúcich sa nepretržitého pokračovania v činnosti, ak je to potrebné, a za použitie predpokladu nepretržitého pokračovania v činnosti v účtovníctve, ibaže by mal v úmysle Organizáciu zlikvidovať alebo ukončiť jej činnosť, alebo by nemal inú realistickú možnosť než tak urobiť.

(1)

Zodpovednosť audítora za audit účtovnej závierky

Nášou zodpovednosťou je získať primerané uistenie, či účtovná závierka ako celok neobsahuje významné nesprávosti, či už v dôsledku podvodu alebo chyby, a vydať správu audítora, vrátane názoru. Primerané uistenie je uistenie vysokého stupňa, ale nie je zárukou toho, že audit vykonaný podľa medzinárodných auditorských štandardov vždy odhalí významné nesprávosti, ak také existujú. Nesprávosti môžu vzniknúť v dôsledku podvodu alebo chyby a za významné sa považujú vtedy, ak by sa dalo odvodzene očakávať, že jednotlivito alebo v súhrne by mohli ovplyvniť ekonomické rozhodnutia používateľov, uskutočnené na základe tejto účtovnej závierky.

V rámci auditu uskutočneného podľa medzinárodných auditorských štandardov, počas celého auditu uplatňujeme odborný úsudok a zachováme profesionálny skepticizmus. Okrem toho:

- Identifikujeme a pousudzujeme riziká významnej nesprávosti účtovnej závierky, či už v dôsledku podvodu alebo chyby, navrhujeme a uskutočňujeme auditorské postupy reagujúce na tieto riziká a získavame auditorské dôkazy, ktoré sú dostatočné a vhodné na poskytnutie základu pre náš názor. Riziko neodhalenia významnej nesprávosti v dôsledku podvodu je vyššie ako toto riziko v dôsledku chyby, pretože podvod môže zahŕňať tajnú dohodu, falšovanie, úmyselné vnechovanie, nepravdivé vyhlásenie alebo obdĺnenie internej kontroly.
- Oboznamujeme sa s internými kontrolami relevantnými pre audit, aby sme mohli navrhnúť auditorské postupy vhodné za daných okolností, ale nie za účelom vyjadrenia názoru na efektívnosť interných kontrol Organizácie.
- Hodnotíme vhodnosť použitých účtovných zásad a účtovných metód a primeranosť účtovných odhadov a uvedenie a nimi súvisiacich informácií, uskutočnené štatutárnym orgánom.
- Robíme záver o tom, či štatutárny orgán vhodne v účtovníctve používa predpoklad nepretržitého pokračovania v činnosti a na základe získaných auditorských dôkazov záver o tom, či existuje významná neistota v súvislosti s udalosťami alebo okolnosťami, ktoré by mohli významne spochybniť schopnosť Organizácie nepretržite pokračovať v činnosti. Ak dospijeme k záveru, že významná neistota existuje, sme povinní upozorniť v našej správe audítora na súvisiace informácie uvedené v účtovnej závierke alebo, ak sú tieto informácie nedostatočné, modifikovať náš názor. Naše závery vychádzajú z auditorských dôkazov získaných do dátumu vydania našej správy audítora. Budúce udalosti alebo okolnosti však môžu spôsobiť, že Organizácia prostane pokračovať v nepretržitej činnosti.
- Hodnotíme celkovú prezentáciu, štruktúru a obsah účtovnej závierky vrátane informácií v nej uvedených, ako aj to, či účtovná závierka zachytáva uskutočnené transakcie a udalosti spôsobom, ktorý vedie k ich vernému zobrazeniu.

Bratislava, 27. júna 2023

D. P. F., spol. s r. o.
Cernicová 6, 831 01 Bratislava
Licencia SKAU č. 140

Obchodný register Okresného súdu
Bratislava I, odd. Sro, vl. č. 23006/B

Ing. Jana Paulecová
Štatutárny audítora
Licencia SKAU č. 442

(2)

Za spoluprácu ďakujeme našim partnerom:

Vúvvh Výskumný ústav
vodného
hospodárstva

**Vodohospodárska
výstavba**

DANUBE PARKS
network of protected areas

viadonau

Verbund

PERSONAR

Za finančnú podporu ďakujeme donorom:

Váš tím BROZ